

GROTE DYNAMIEK BIJ LAND- EN TUINBOUWBEDRIJVEN

Walter van Everdingen

'In mei 2001 lag het aantal land- en tuinbouwbedrijven 5% lager dan het jaar daarvoor. Vooral het aantal intensieve veehouderijbedrijven en gecombineerde bedrijven daalde sterk, met ongeveer 10%.' Deze zinnen waren afgelopen zomer opgenomen in het persbericht van het *Landbouw-Economisch Bericht*. Een nadere analyse van de beide databestanden met landbouwtellingsgegevens leert dat er meer aan de hand is dan dat er alleen maar bedrijven stoppen. Er is ook een grote dynamiek van bedrijven, die met name terugkomt in de ontwikkeling per bedrijfstype.

Om bedrijven in te delen naar bedrijfstype wordt de NEG-typering gebruikt. Achter die typering zitten normen per activiteit (gewassen en dieren), de optelling naar productierichting en grenzen voor specialisatiegraden die bepalen in welk bedrijfstype een bedrijf valt. Door een wijziging in de bedrijfsopzet van een bedrijf (bijvoorbeeld andere gewassen binnen het teeltplan of een uitbreiding van een tweede tak) kunnen bedrijven net over die grenzen heen schuiven en in opeenvolgende jaren in een ander type vallen.

Stoppers en starters

In de uitgevoerde analyse zijn de gegevens van de landbouwtelling 2000 en 2001 aan elkaar gekoppeld. Bij dat koppelen wordt gebruik gemaakt van sleutels die afhankelijk zijn van de tenaamstelling van het bedrijf. Is daar wat in veranderd, bijvoorbeeld door maatschapsvorming of juist overname door uittreding van de ouder uit de maatschap, dan kunnen bedrijven niet gekoppeld worden. In veel gevallen zal het bedrijf zelf in een dergelijke situatie niet veel veranderen. Dit betekent dat de 'stoppers' (bedrijven die in 2000 bestonden maar in 2001 niet meer) gesaldeerd mogen worden met de 'starters' (bedrijven die in 2001 bestaan, maar nog niet bestonden in 2000). Toetreding van buiten de sector komt nu eenmaal weinig voor.

Voor de totale land- en tuinbouw leidt het saldo van stoppers en starters tot een afname van 4,8%, welke in bovengenoemd persbericht is weergegeven. In absolute zin is dit saldo vooral groot bij akkerbouwbedrijven en overige graasdierbedrijven (tabel 1). In relatieve zin kent naast de akkerbouw ook de intensieve veehouderij en de tuinbouw een hoog percentage stoppers. In de melkveehouderij blijft het saldo beperkt tot een afname van 1,5% van de bedrijven.

Tabel 1 Ontwikkeling aantal bedrijven in de landbouwtelling tussen 2000 en 2001 per bedrijfstype

	Akker- bouw	Melk- vee	Overige graas- dier	Inten- sieve veehou- derij	Glas- tuin- bouw	Open- gronds- tuinbouw	Gecom- bineerd	Totaal
Aantal bedrijven in 2000	13.580	26.690	19.230	9.730	8.440	10.310	9.510	97.480
Stoppers	1.950	2.440	2.040	1.080	1.100	1.160	1.000	10.760
Starters	890	2.060	1.110	480	530	500	500	6.060
Saldo stoppers/starters	-1.060	-380	-930	-600	-570	-660	-500	-4.700
Idem in % van aantal in 2000	-7,8	-1,4	-4,8	-6,2	-6,8	-6,4	-5,2	-4,8
Uitstromers naar ander type	850	1.980	1.550	830	260	610	2.770	8.840
Instromers vanuit ander type	1.220	1.230	2.770	500	230	640	2.250	8.840
Saldo uitstromers/instromers	370	-750	1.230	-320	-30	20	-520	0
Idem in % van aantal in 2000	2,7	-2,8	6,4	-3,3	-0,4	0,2	-5,4	0,0
Aantal bedrijven in 2001	12.900	25.560	19.530	8.810	7.830	9.670	8.490	92.780
Mutatie t.o.v. aantal in 2000 (%)	-5,1	-4,2	1,5	-9,5	-7,2	-6,2	-10,7	-4,8

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking LEI.

Verandering van type

Voor de afzonderlijke bedrijfstypen speelt niet alleen het al dan niet blijven bestaan van het bedrijf een rol, maar ook de verandering in bedrijfsopzet. Deze leiden tot een in- en uitstroom van bedrijven voor de bedrijfstypen. In totaal zijn in 2000-2001 bijna 9.000 bedrijven van type veranderd. Het saldo van in- en uitstroom verschilt per bedrijfstype. In de akkerbouw en overige graasdierhouderij is er per saldo een redelijk forse instroom van bedrijven vanuit andere typen. Bij melkvee, intensieve veehouderij en gecombineerde bedrijven is er per saldo juist een uitstroom

Tabel 7 geeft een beeld van uit- en instromende bedrijven naar bedrijfstype. Daaruit blijkt dat de specialisatiegraad een belangrijke rol speelt. Bij de verschuivingen zijn vooral de gecombineerde bedrijven en de overige graasdierbedrijven betrokken. Van de instromers bij akkerbouwbedrijven komt het leeuwendeel (65%) vanuit de gecombineerde bedrijven, van de uitstroom van melkveebedrijven gaat driekwart naar overige graasdierbedrijven. In dat laatste geval zijn het met name bedrijven die gestopt zijn met melken en nog wat land en vee aanhouden. Pas als ook die laatste activiteiten, die vaak niet gericht zijn op het verwerven van een volledig inkomen, worden beëindigd, zal het bedrijf als stopper uit de Landbouwtelling verdwijnen. Voor de afzonderlijke bedrijfstypen speelt niet alleen het al dan niet blijven bestaan van het bedrijf een rol, maar ook de verandering in bedrijfsopzet. Deze leiden tot een in- en uitstroom van bedrijven voor de bedrijfstypen. In totaal zijn in 2000-2001 bijna 9.000 bedrijven van type veranderd. Het saldo van in- en uitstroom verschilt per bedrijfstype. In de akkerbouw en overige graasdierhouderij is er per saldo een redelijk forse instroom van bedrijven vanuit andere typen. Bij melkvee, intensieve veehouderij en gecombineerde bedrijven is er per saldo juist een uitstroom.

Tabel 2 geeft een beeld van uit- en instromende bedrijven naar bedrijfstype. Daaruit blijkt dat de specialisatiegraad een belangrijke rol speelt. Bij de verschuivingen zijn vooral de gecombineerde bedrijven en de overige graasdierbedrijven betrokken. Van de instromers bij akkerbouwbedrijven komt het leeuwendeel (65%) vanuit de gecombineerde bedrijven, van de uitstroom van melkveebedrijven gaat driekwart naar overige graasdierbedrijven. In dat laatste geval zijn het met name bedrijven die gestopt zijn met melken en nog wat land en vee aanhouden. Pas als ook die laatste activiteiten, die vaak niet gericht zijn op het verwerven van een volledig inkomen, worden beëindigd, zal het bedrijf als stopper uit de Landbouwtelling verdwijnen.

Tabel 2 Aantal bedrijven dat tussen 2000 en 2001 van bedrijfstype is veranderd, naar bedrijfstype in 2000 en in 2001

	Bedrijfstype in 2000							Totaal instromers
	akkerbouw	melkvee	overige graasdier	intensieve veehouderij	glas-tuinbouw	open-grondstuintuinbouw	gecombineerd	
Akkerbouw	0	85	120	125	10	90	785	1.215
Melkvee	15	0	755	25	0	5	425	1.230
Overige graasdier	125	1.470	0	235	10	30	900	2.775
Intensieve veehouderij	40	25	95	0	0	5	340	505
Glastuinbouw	5	0	5	0	0	210	10	230
Opengrondstuintuinbouw	70	10	25	20	205	0	310	635
Gecombineerd	590	395	545	415	40	270	0	2.255
Totaal uitstromers	845	1.975	1.545	825	265	615	2.770	8.840

Bron: CBS-Landbouwtelling, bewerking LEI.

Saldo van veranderingen

De twee genoemde ontwikkelingen (saldo stoppers/starters en saldo uitstromers/instromers) mogen bij elkaar worden opgeteld, waaruit de uiteindelijke ontwikkeling van het aantal bedrijven resulteert. Dan

blijkt inderdaad, zoals het persbericht aangaf, dat bij de gecombineerde bedrijven en bij de intensieve veehouderijbedrijven de afname sterk was. Bij de gecombineerde bedrijven gaat het echter niet alleen om stoppers, maar ook om uitstromers uit het bedrijfstype. Bij akkerbouw en overige graasdierbedrijven wordt het beeld van stoppers juist gedempt door de instromers vanuit andere typen.